

Oppisopimus- koulutus koulutus- politiikan armoilla: oppisopimus- koulutus nuorten koulutuksena Englannissa

---

Anna Mazenod

Dr., Research Associate

UCL Institute of Education, Lontoo

a.mazenod@ucl.ac.uk

Abstrakti

Oppisopimuskoulutuksen etuja nuorten koulutuksen muotona on nostettu esille eurooppalaisessa koulutuspoliittisessa keskustelussa. Oppisopimuskoulutuksella on kuitenkin marginaalinen asema suomalaisessa nuorten koulutuksessa. Tämä katsaus esittelee englantilaisen oppisopimus-

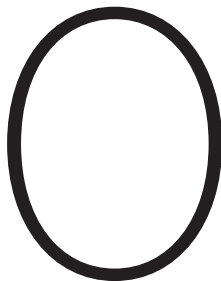
koulutuksen mallin ja tarkastelee oppisopimuskoulutukselle asetettuja monia odotuksia. Katsauksessa kuvattu Englannin esimerkki osoittaa oppisopimuskoulutuksen toteutuvan osana nuorten koulutusjärjestelmää, ja usein muun koulutuspolitiikan armoilla. Oppisopimuskoulutuksen marginaalinen asema suomalaisessa nuorten koulutuksessa on näin nähtävä osana laajempaa

kokonaisuutta. Nuorten oppisopimuskoulutuksen periaatteiden ja niihin liittyvien koulutuspoliittisten tavoitteiden vertaileminen Englannissa ja Suomessa havainnollistaa-kin kuinka tärkeää eurooppalaisessa koulutuspoliittisessa keskustelussa on huomioida oppisopimuskoulutuksen asema osana kansallista koulutusjärjestelmää ennemmin kuin vertailtava yksittäisten osien asemaa eri koulutusjärjestelmissä.

Avainsanat: *koulutuspolitiikka, oppisopimuskoulutus, nuorisoasteen koulutus, vertaileva tutkimus*

.....

Johdanto

Oppisopimuskoulutus on totuttu Suomessa näkemään lähinnä aikuiskoulutuksen muotona. Viime vuosina alle 20-vuotiaiden määrä kaikista oppisopimuskoulutusopiskelijoista on ollut vain kolmen prosentin tuntumassa (Opetushallitus 2014). Englannissa oppisopimuskoulutus on kuitenkin vahvasti esillä nuorisokoulutuksen muotona ja huhtikuussa astuu voimaan uusi oppisopimuskoulutuksen yritysvero. Oppisopimukselle on myös asetettu korkeita tavoitteita nuorisokoulutuksen muotona, tavoitteita, joita ei pääosin kuitenkaan ole saavutettu viimeisten vuosikymmenien aikana (Brockmann & Laurie 2016). Englantilaisesta oppisopimuskoulutukseen liittyvästä koulutuspoliittisesta keskustelusta nousee kuitenkin esille näkökulmia, jotka ovat hyödyllisiä oppisopimuskoulutuksen ja sen merkityksen tarkastelussa myös Suomessa. Vertailevan tutkimuksen avulla onkin mahdollista tuoda esiin yhteiskunnallisia ja koulutuspoliittisia syitä, jotka selittävät oppiso-

pimuskoulutuksen merkitystä ja asemaa suomalaisessa koulutusjärjestelmässä. Oppisopimuskoulutuksen merkitys ja asema nuorisokoulutuksena onkin nähtävä osana suurempaa koulutusjärjestelmällistä ja yhteiskunnallista kokonaisuutta kuin kansallisten oppisopimuskoulutusmallien vertailut usein antavat ymmärtää (Heikkinen 2004). Tältä teoreettiselta pohjalta katsottuna oppisopimuskoulutuksen marginaalinen asema nuorisokoulutuksessa Suomessa auttaakin havainnollistamaan suomalaisen nuorisokoulutuksen vahvuuksia kokonaisuutena. Näiden vahvuuksien tiedostaminen on tärkeää seurattaessa eurooppalaista koulutuspoliittista keskustelua oppisopimuskoulutuksesta nuorisokoulutuksena (esim. Euroopan Komissio 2010), jossa kokonaisvaltaisten analyysien sijaan usein keskitytään vertailemaan vain ammatillisen koulutuksen ja oppisopimuskoulutuksen malleja.

Esittelen seuraavaksi englantilaisen oppisopimuskoulutuksen erityispiirteitä tarkastellen erityisesti oppisopimuskoulutuksen asemaa englantilaisessa koulutusjärjestelmässä ja sen merkitystä englantilaisessa koulutuspolitiikassa. Katsaus perustuu väitöskirjaani UCL Institute of Educationin yliopistossa Lontoossa. Väitöskirjassani vertailin oppisopimuskoulutuspolitiikkaa Englannissa, Ranskassa ja Suomessa 1990-luvun lopulta 2010-luvun alkuun keskittyen nuorten oppisopimuskoulutukseen.

Englantilainen oppisopimuskoulutuksen malli

Oppisopimuskoulutuksella on pitkä historia Englannissa. Tästä historiasta ovat ammentaneet sekä poliitikot että tutkijat, tullen kuitenkin usein eri johtopäätöksiin. Oppisopimuskoulutus on Englannissa ollut valtion

tukema opiskelumalli oppisopimuskoulutuspaikan saaneille 16-18-vuotiaille.¹ Tänä vuonna voimaan astuvan oppisopimuskoulutuksen yritysveron myötä työnantajilla on jatkossa laki-asetteinen velvoite tukea oppisopimuskoulutuksen rahoitusta. Yritysveron myötä työnantajien odotetaan sitoutuvan vahvemmin oppisopimuskoulutukseen ja sen kehitykseen. Viimeisen vuosikymmenen aikana valtio on antanut osarahoitusta vanhempien opiskelijoiden oppisopimuskoulutukseen ja oppisopimuskoulutusopiskelijoiden määrän kasvu onkin keskittynyt aikuisten, erityisesti yli 24-vuotiaiden opiskelijoiden määrän nousuun. Esimerkiksi vielä lukuvuonna 2009/10, oppisopimuskoulutusopiskelijoista 42 prosenttia oli 16–18-vuotiaita (The Data Service 2012). Vuoden 2010 jälkeen 42 prosenttia kaikista oppisopimuskoulutusopiskelijoista oli jo 25-vuotiaita tai vanhempia (Raikes 2015).

Oppisopimuskoulutus järjestetään Englannissa useimmiten opiskelijan työpajassa yksityisen kouluttajan tai kunnallisen ammatillisen oppilaitoksen johdolla. Yksityiset kouluttajat ja kunnalliset ammatilliset oppilaitokset ovat myös vastuussa valtion tuen hakemisesta ja opintojen tutkintovaatimusten täyttämisestä. Opinnot, jotka on mahdollista suorittaa oppisopimuskoulutuksena, on määritelty ammattialoittain. Oppisopimuskoulutuksena suoritettaviin opintoihin sisältyy yleensä työhön liittyvän ammatillisen kompetenssin arvioimiseen perustuva tutkinto. Nuorten oppisopimuskoulutusopintoihin kuuluu myös suppea käytännön englannin ja matematiikan opintomäärä, jos oppisopimuskoulutusopiskelija ei ole peruskoulun myötä saavuttanut vaadittua

perustasoa. Oppisopimuskoulutuksena suoritettavien opintojen sisältö on yleisesti varsin suppea ja nuorten oppisopimuskoulutusopinnot voi, toimialasta riippuen, suorittaa vuodessa.

Monet englantilaisen koulutuksen tutkijat (esim. Fuller & Unwin 2011; Keep & James 2011) ovat arvostelleet oppisopimuskoulutusopintojen sisällön suppeutta. Englantilaisen oppisopimuskoulutusopintojen suppeus korostuu vertailuissa useisiin muihin eurooppalaisiin oppisopimuskoulutuksen malleihin kuten Ranskan tai Saksan malliin. Englantilaisten oppisopimuskoulutusopintojen onkin katsottu valmistavan nuoria oppisopimusopiskelijoita huonosti työelämään pidemmällä tähtäimellä, koska opinnot keskittyvät ammatillisen kompetenssin arviointiin hyvin suppealla osaamisalueella, ja yleissivistävä oppisisältö, joka kehittäisi nuoria oppisopimuskoulutusopiskelijoita laajemmin, puuttuu kokonaan (Bynner 2011). Opintojen suppeus myös vaikeuttaa nuorten mahdollisuuksia siirtyä jatko-opintoihin, varsinkin akateemisiin jatko-opintoihin. Hyvin pieni osa englantilaisista oppisopimuskoulutusopiskelijoista etenee korkeakouluopintoihin (Smith & Joslin, 2011).

Yleissivistävän oppisisällön puuttuminen voidaan selittää oppisopimuskoulutuksen, kuten kaiken ammatillisen koulutuksen kuulumisella enemmänkin ”kursituksen” kuin koulutuksen piiriin. Pring (2007) on tuonut esille, kuinka Englannissa historiallinen kahtiajako lähinnä akateemisen koulutuksen (englanniksi ”*education*”) ja ammatillisen kurssitusmaisen koulutuksen (englanniksi ”*training*”) luo vieläkin merkittäviä symbolisia sekä konkreettisia eroja ammatillisen ja akateemisen koulutuksen statuksessa ja käytännöissä. Vaikka ammatillisesta koulutuksesta keskusteltaessa voidaan myös käyt-

¹ Pohjois-Irlannissa, Skotlannissa ja Walesissa on osittain erilainen oppisopimuskoulutuksen malli. Tämä katsaus esittelee ainoastaan Englannin malliin erityispiirteet.

tää englanninkielistä termiä ”*education*”, sitä ei mielletä samanarvoiseksi kuin akateemista koulutusta, jota usein pidetään ensisijaisena ja ainoana ”oikeana” koulutuksena. Ammatillisesta koulutuksesta ja myös oppisopimuskoulutuksesta puhuttaessa tarkennetaan aina kohde käyttämällä termiä ”*vocational education*”.

Englantilaisen oppisopimuskoulutukseen liittyvän keskustelun tiimoilta on vielä huomioitava useiden koulutuskutkijoiden vastahakoisuus rinnastuttaa valtion rahoittama virallinen oppisopimuskoulutusohjelma ja oppisopimuskoulutus sen perinteisemmässä merkityksessä. Tähän perinteisempään määritelmään liittyy olennaisesti ajatus ammattiin valmistautumisesta, jossa ammatillinen osaaminen määritellään laajemmin kuin ammatillisen kompetenssin arvioiminen suppealla osaamisalueella. Ryan & Unwin (2001) ovatkin viitanneet valtion oppisopimuskoulutusohjelmaan ohjelman virallisella nimellä ”*Apprenticeship*” ja oppisopimuskoulutukseen sen perinteisemmässä, pedagogisessa määritelmässä termillä ”*apprenticeship*” korostaen valtion virallisen ohjelman asemaa tietynlaisena brändinä. Tämä virallinen oppisopimuskoulutuksen brändi sai viime vuonna lakisäätöisen tuen tarkoittaen, ettei koulutusohjelmaa saa kutsua oppisopimuskoulutukseksi ellei se täytä kaikkia valtion virallisen oppisopimuskoulutuksen kriteereitä (Enterprise Bill 2016).

Monet odotukset oppisopimuskoulutukselle

Oppisopimuskoulutukselle on englantilaisessa koulutuspolitiikassa usein asetettu monia odotuksia. Oppisopimuskoulutuksesta nuorten koulutuksena on tyypillisesti tavoiteltu sekä ratkaisua nuorisotyöttömyyteen ja eh-

käisemään nuorten syrjäytymistä, että ratkaisua ammattitaitoisien työvoiman puutteeseen. Koulutuksen tutkijat näkevät yhtymäkohtia aina 1980-luvulle asti tavoitteessa vähentää nuorisotyöttömyyttä ja nuorten syrjäytymistä oppisopimuskoulutuksen avulla (Fuller & Unwin 2009). 1980-luvun kansantaloudelliset muutokset johtivat nuorten työllistymisasteen romahtamiseen, ja sen jälkeen nuorisotyöttömyys ja riski syrjäytyneistä nuorista ovat jääneet pysyviksi yhteiskunnallisiksi ongelmiksi miltei talouden suhdanteista riippumatta (Wolf 2014).

Steedman (2011) on osoittanut, kuinka nämä kaksi tyypillisesti oppisopimuskoulutukselle asetettua tavoitetta ovat kuitenkin käytännössä keskenään ristiriidassa. Odotus oppisopimuskoulutuksesta ratkaisuna nuorisotyöttömyyteen ja ehkäisyinä nuorten syrjäytymiseen johtaa käytännössä niiden nuorten tukemiseen, joilla ei usein ole valmiuksia suoraan siirtyä oppisopimuskoulutusopintoihin (Hayward & Williams 2011). Osittain oppisopimuskoulutusopintojen sisällön suppeuden ja osittain rahoitusmallin niukkuuden takia oppisopimuskoulutuksena suoritettavissa tutkinnoissa ei ole tilaa paikata aukkoja nuorten yleistiedoissa tai -taidoissa eikä antaa ylimääräistä tukea kuten motivointia tai mentoroinnin tyyppistä apua totutautumisessa oppisopimuskoulutukseen.

Tavoite oppisopimuskoulutuksesta ratkaisuna pulaan ammattitaitoisesta työvoimasta tarvitsisi onnistuakseen oppisopimuskoulutuksen arvon ja statuksen nostamista koulutusjärjestelmässä, jotta suurempi osa nuorista saataisiin houkutelua oppisopimuskoulutuksen piiriin. Oppisopimuskoulutuksen arvon ja statuksen nostamiseen liittyvät hankkeet jäävät kuitenkin aina selkeästi ammatillisen koulutusjärjestelmän puolelle enemmän kuin

kattaisivat koko koulutusjärjestelmän, mukaan lukien akateemisen koulutuksen. Esimerkiksi oppisopimuskoulutuksen hallinnointia johtava Department for Business, Innovation and Skills on rahoittanut näkyviä kansallisia markkinointikampanjoita houkutellakseen mukaan uusia työnantajia ja oppisopimuskoulutusopiskelijoita, mutta kouluissa annettavassa ammattiohjauksessa on oppisopimuskoulutuksesta tiedottaminen jätetty koulujen itse päätettäväksi. Näin oppisopimuskoulutuksesta tiedottaminen jää käytännössä hyvin vähäiseksi koska harvoilla koulun opettajilla on kokemusta tai tarkkaa ja ajankohtaista tietoa oppisopimuskoulutuksesta.

Käytännössä keskenään ristiriidassa olevien odotusten tavoittelemisen näyttää kostautuneen, koska oppisopimuskoulutukselle asetettuja odotuksia ei ole lunastettu. Nuorisotyöttömyys ja nimenomaan nuorten syrjäytymiseen liittyvät ongelmat ovat yhä osa useiden englantilaisnuorten arkea (Hayward & Williams 2011) ja ammatillisen koulutusjärjestelmän monien muutosten kautta etsittyä maagista yhtälöä ammattitaitoisen työvoiman puutteeseen ei ole löydetty (Raffe 2016).

Näkökulmia oppisopimuskoulutukseen Suomessa

Englantilaisesta oppisopimuskoulutukseen liittyvän koulutuspoliittisen keskustelun tiimoilta on antoisaa tarkastella oppisopimuskoulutusta ja sen koulutuspoliittista merkitystä Suomessa. Kuten yllä esitelty englantilainen oppisopimuskoulutuksen malli ja sille asetetut monet odotukset osoittavat, yhteiskunnalliset ja koulutuspoliittiset tekijät ovat tärkeitä mietittäessä oppisopimuskoulutuksen merkitystä ja asemaa erilaisissa koulutusjärjestelmissä.

Kuten Englannissa, oppisopimuskoulutus on Suomessakin suosituimpi aikuiskoulutuksena kuin nuorisokoulutuksen muotona. Oppisopimuskoulutusopiskelijoista on Suomessa nuoria vielä pienempi osa kuin Englannissa. Englantilaiseen oppisopimuskoulutuksen malliin verrattuna suomalaisessa oppisopimuskoulutuksen mallissa kuitenkin korostuu yleisivistävän sisällön kuulumisen olennaisesti nuorten oppisopimusopiskelijoiden oppimäärään. Oppisopimuskoulutus nuorten koulutusmallina mielletään Suomessa osaksi koulutusta ennemmin kuin osaksi ammatillista kurssitusta kuten Englannissa (Mazenod 2016). Oppisopimuskoulutus koulutusmallina on kuitenkin kärsinyt Suomessakin akateemista koulutusta huonommasta statuksesta (Kivinen & Peltomäki 1999). Suomessa sitä ei kuitenkaan koeta samanlaisena poliittisena ongelmana kuin Englannissa, eikä oppisopimuskoulutuksen huonomman statuksen kohtamiseen ole investoitu koulutuspoliittisia resursseja Englannin tapaan. Ammatillisella koulutuksella onkin arvostetumpi asema suomalaisessa koulutusjärjestelmässä ja oppisopimuskoulutusta arvostetaan aikuiskoulutuksen muotona, vaikkei ehkä niinkään nuorisokoulutuksen muotona (Heikkinen 2011). Englannissa taas oppisopimuskoulutuksen alempi status on osa suurempaa, akateemisen ja ammatillisen koulutuksen välisestä kuilusta johtuvaa ongelmaa (Pring 2007). Suomessa oppisopimuskoulutuksen pieni määrällinen merkitys ja alhainen status nuorisokoulutuksen muotona onkin nähtävä osana suomalaista koulutusjärjestelmällistä ja yhteiskunnallista kokonaisuutta, jossa koulutuksen ja koulumaisen oppimisen arvostus on korkea (Sahlberg 2011; Niemi 2012).

Suomalaiselle oppisopimuskoulutukselle asetetut koulutuspoliittiset tavoit-

teet on myös nähtävä tältä pohjalta. Suomessa oppisopimiskoulutukselle nuorten koulutuksena on totuttu asettamaan suppeampia koulutuspoliittisia tavoitteita kuin Englannissa. Englantilaisen koulutuspolitiikan oppisopimiskoulutukselle asettamat moniulotteiset tavoitteet liittyen nuorisotyöttömyyteen, nuorten syrjäytymiseen ja ammattitaitoisen työvoiman puutteeseen ovat Suomessa pikemminkin tiivistyneet näkökulmaan nuorten oppisopimuskoulutuksesta osana laajempia nuorten syrjäytymisen estämisprojekteja/ehkäisyprojekteja, joissa panostetaan oppisopimuskoulutuspaikan lisäksi myös syrjäytymistä aiheuttavien sosiaalisten tekijöiden minimoimiseen (Kivinen & Peltonmäki 1999).

EU:n vetämässä eurooppalaisessa koulutuspoliittisessa keskustelussa on korostettu keskinäistä oppimista erilaisista eurooppalaisista kansallisista ammatti- ja oppisopimuskoulutuksen malleista ja oppisopimuskoulutuksen hyötyjä nuorten koulutuksen muotona. Tässä yleiseurooppalaisessa koulutuspoliittisessa keskustelussa on vaarana eri kansallisten oppisopimuskoulutusmallien analysoiminen ja vertaileminen sellaisinaan. Oppisopimuskoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen mallien toiminnan analysoinnissa on huomioitava näiden mallien toiminta osana suurempaa kansallista koulutusjärjestelmäkokonaisuutta. Koska oppisopimuskoulutus onnistuakseen vaatii erityistä panosta työnantajilta, on myös mallin toiminnan analysoinnissa huomioitava laajempia yhteiskunnallisia tekijöitä, kuten työmarkkinoita kattava lainsäädäntö ja ammatti- sekä työnantajaliittojen rooli koulutusta ja työllisyyttä koskevista poliittisista ratkaisuista.

Tältä laajemmalta koko koulutusjärjestelmän huomioon ottavalta pohjalta kat-

sottuna oppisopimuskoulutuksen marginaalinen asema nuorten koulutuksessa Suomessa ei näytä huolestuttavalta. Oppisopimuskoulutuksen marginaalisuus näyttäytyy tästä näkökulmasta pikemminkin seurauksena nuorisokoulutusjärjestelmästä, jossa on panostettu kaikille nuorille koulussa annettavaan opetukseen. Suomalaisen nuorisokoulutusjärjestelmän vahvuus kokonaisuutena onkin muistettava seurattaessa eurooppalaista koulutuspoliittista keskustelua oppisopimuskoulutuksesta nuorten koulutuksena, joka korostaa oppisopimuskoulutuksen etuja ja suosii siihen panostamista miltei universalilta pohjalta. Kuten yllä esitelty Englannin esimerkki on osoittanut, oppisopimuskoulutus toimii osana laajempaa kokonaisuutta ja usein koulutuspolitiikan armoilla. Näin ollen oppisopimuskoulutuksen toivotut edut eivät käytännössä toteudu universalilla tavalla erilaisissa kansallisissa koulutusjärjestelmäkokonaisuuksissa. Elleivät työnantajat tai teollisuuden edustajat näin vaadi, ei oppisopimuskoulutuksen marginaalista asemaa suomalaisessa nuorisokoulutuksessa kannatakaan lähteä eurooppalaisista koulutuspoliittisista lähtökohdista muuttamaan.

Lähteet

- .....
- Brockmann, M. & Laurie, I. 2016. Apprenticeship in England – the continued role of the academic-vocational divide in shaping learner identities. *Journal of Vocational Education and Training* 68 (2), 229-244.
- Bynner, J. 2011. Youth transitions and apprenticeships: A broader view of skill. Teoksessa T. Dolphin & T. Lanning (toim.) *Rethinking apprenticeships*. Institute for Public Policy Research. Luettu osoitteesta http://www.ippr.org/images/media/files/publication/2011/11/apprenticeships_Nov2011_8028.pdf

- Euroopan Komissio. 2010. The Bruges communiqué on enhanced European Cooperation in vocational education and training for the period 2011–2020. Luettu osoitteesta http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/vocational/bruges_en.pdf
- Fuller, A. & Unwin, L. 2009. Change and continuity in apprenticeship: The resilience of a model of learning. *Journal of Education and Work* 22 (5), 405-416.
- Fuller, A. & Unwin, L. 2011. The content of apprenticeship. Teoksessa T. Dolphin & T. Lanning (toim.) Rethinking apprenticeships. Institute for Public Policy Research. Luettu osoitteesta http://www.ippr.org/images/media/files/publication/2011/11/apprenticeships_Nov2011_8028.pdf
- Hayward, G. & Williams, R. 2011. Joining the big society: Am I bothered? *London Review of Education* 9 (2), 175-189.
- Heikkinen, A. 2004. Models, paradigms or cultures of vocational education. *Vocational Training – European Journal* 32 (2), 32-44.
- Heikkinen, A. 2011. Haastattelu tamikuussa 2011 Tampereen yliopistolla.
- Keep, E. & James, S. 2011. Employer demand for apprenticeships. Teoksessa T. Dolphin & T. Lanning (toim.) Rethinking apprenticeships. Institute for Public Policy Research. Luettu osoitteesta http://www.ippr.org/images/media/files/publication/2011/11/apprenticeships_Nov2011_8028.pdf
- Kivinen, O. & Peltomäki, M. 1999. On the job or in the classroom? The apprenticeship in Finland from the 17th Century to the 1990s. *Journal of Education and Work* 12 (1), 75-93.
- Mazenod, A. 2016. Education or training? A comparative perspective on the English apprenticeship system. *Journal of Vocational Education and Training* 68 (1), 102-117.
- Niemi, H. 2012. The societal factors contributing to education and schooling in Finland. Teoksessa H. Niemi, A. Toom & A. Kallioniemi (toim.) *Miracle of education – The principles and practices of teaching and learning in Finnish schools*. Rotterdam: Sense.
- Opetushallitus. 2014. Vipunen tilastoraportti. Luettu osoitteesta <http://vipunen.csc.fi/fi-fi/ammattilinenkoulutus/opiskelijat/Pages/default.aspx>
- Pring, R. 2007. 14–19 and lifelong learning: Distinguishing between academic and vocational learning. Teoksessa L. Clarke and C. Winch (toim.) *Vocational education – International approaches, developments and systems*. London: Routledge.
- Raffe, D. 2015. First count to five: Some principles for the reform of vocational qualifications in England. *Journal of Education and Work* 28 (2), 147-164.
- Raikes, L. 2015. Learner drivers: Local authorities and apprenticeships. IPPR. Luettu osoitteesta <http://www.ippr.org/publications/learner-drivers-local-authorities-and-apprenticeships>
- Ryan, P. & Unwin, L. 2001. Apprenticeship in the British training market. *National Institute Economic Review* 178, 99-114.
- Sahlberg, P. 2011. *Finnish lessons – What can the world learn from educational change in Finland?* London: Teachers College Press.
- Smith, S. & Joslin, H. 2011. *Apprentice progression tracking research project report. Longitudinal tracking of advance level apprentice cohorts progressing into higher education 2005-06 to 2009-10*. Luettu osoitteesta http://www.gre.ac.uk/_data/assets/pdf_file/0003/590565/Progression_Tracking_Project_2011_d5648_web.pdf

Steedman, H. 2011. Apprenticeship policy in England: Increasing skills versus boosting young people's job prospects. Centre for Economic Performance. Luettu osoitteesta <http://eprints.lse.ac.uk/41764/>

The Data Service. 2012. Apprenticeship Supplementary Reports. Luettu osoitteesta http://www.thedataservice.org.uk/statistics/statisticalfirstrelease/sfr_supplementary_tables/Apprenticeship_sfr_supplementary_tables/

UK Parliament. 2016. Enterprise Act. Luettu osoitteesta <http://services.parliament.uk/bills/2015-16/enterprise/documents.html>

Wolf, A. 2014. Keynote address. Third Education and Employers Taskforce Research Conference: Exploring school-to-work transitions in international perspectives. 23rd January. London.

